

נבא בתרא מ'

מחאה ומודעא בפני ב' וא"צ לומר אמר רבא בשם רב נחמן, מי שמיחה בפני שנים, העדים כותבים שטר מחאה למערער לעדות שמיחה בתוך שלש שנים, אפילו שלא ציוה אותם¹⁵⁶, משום שזכים לאדם שלא בפניו ושלא ברשותו, משום שמסתמא נוח לו בדבר. ומי שאנסוהו למכור ולתת את שלו בעל כרחו ולכתוב על כך שטר מכירה או מתנה בפני עדים, צריך למסור 'מודעא' לשני עדים שמה שעשה זה שלא ברצונו והוא יתבענו לדין¹⁵⁷, ואין צריך לומר להם כתובו שטר מודעא¹⁵⁸, אלא הם כותבים שטר 'מודעא' גם בלא ידיעתו. הודאה בפני שנים וצריך לומר כתובו. שאדם שמודה לחבירו בפני שנים שחייב לו מנה, צריך שיצוום הלוח לכתוב לו שטר למלוה לעדות, שכל שעה שירצה לגבות חובו יוציא שטרו על הלוח. אבל שלא ברשות לוח אין כותבין שחוב הוא לו להפוך את מה שהיה מלוה על פה למלוה בשטר¹⁵⁹.

מי שקונה מחברו בפני שנים¹⁶⁰, יכולים העדים לכתוב שטר בלא שיאמר להם לכתוב¹⁶¹. קנין סודר על כל דבר בפני שנים, ולא צריכים שלשה¹⁶². ומי שיש לו שטר על חבירו, וחושש שהעדים ילכו למדינת הים או ימותו ויערער עליו הלוח שהוא פרוע או מזויף, העדים מודים לפני שלשה דיינים בבית דין שהם אלו שחתמו, וכותבים הדיינים בתחתית השטר שהחתימות קויימו בפניהם וחותרים בו שלשה הדיינים¹⁶³.

156 תוס' הקשו מה הכתיבה תועיל הרי לא נעשה מדעת המתחייב ואינה עדות כמו שדרשו בספרי מפיהם ולא מפי כתבם ועדות שבכתב פסולה. וי"ל שיש תקנת חכמים שתהיה עדות כדי לבטל את החוקה שבדבר מועט מבטלים את החוקה. וגם במודעא היא תק"ח להציל את האנוס. ור"י שמע מר"ת שעדים נוהגים לשלוח לב"ד עדות בכתב ומה שדרשו מפיהם ולא מפי כתבם הוא רק בעדים אלמים שאינם יכלים לדבר. תוס'.
157 ודוקא קודם כתיבת השטר אבל אחרי כן אין המודעא שוה כלום שאם כן בכל השטרות שבעולם כשיתחרט אחר שנעשו ונמסרו בכשרות יבוא לפוסלם.

158 כללו של דבר בכל דבר שהוא זכות לו אין העדים צריכים ליטול ממנו רשות. ולא כלל את מחאה ומודעא וקנין משום שרבא אמר זאת משמו של ר"נ ולא שמעם ביום אחד, וחזר וחיברם ביחד. כסדר כמו ששמעם. וזהו שכותבים ביטול מודעות בשטרי מכירה ומתנה ומעתה לא תועיל המודעא, כמ שמוכח בערכין בפרק האומר בסופו לגבי גט שמועיל ביטול המודעות והוא הדין לכל השטרות. רשב"ם.

159 ואפ' שהודה בפני עדים נאמן לומר פרעתי שקיי"ל המלוה לחבירו בעדים א"צ לפרעו בעדים, ועכשיו כשיש בידו שטר אינ נאמן לומר פרעתי אלא א"כ יביא עדים שפרע בפניהם.

160 ומשום שלגבי קיום שטרות אמר ג' הוצרך לפרש בכל אלו שדי בשנים. רשב"ם.

161 וכותבים בלא רשותו כל זמן שלא חזר בו. תוס'.

162 ר"ת אמר שלא בא למעט קנין שלא נעשה בשני עדים שאינו נחשב קנין, שהרי מוכח בכמה מקומות שהוא קנין. תוס'.

163 והוא הנפק וגם אשרתא דדייני, ולכך צריך ג' שנים שדנו דיניהם דין אלא שנקראים ב"ד חצוף בסנהדרין. וכאן אפי' בדיעבד לא שא"כ מה ההבדל בין הנפק לשטר שלמעלה הימנו, כאן חתומים שנים וכאן חתומים שנים. ודומה לב' עדים שמעידים ששמעו מפי עדים שלמעלה שהשטר כשר, ועד מפי עד פסול. אבל כשהן ג' והן ב"ד זו עדות גמורה שהעידו על חתימת ידם לפני ב"ד וב"ד הכשירו את השטר. ועכשיו ב"ד חתומים ב"ד שהשטר הזה כשר הוא ודומה לפסק דין. רשב"ם ותוס'.

קנין אינו כמעשה ב"ד וא"צ לומר
כתובו שסתם קנין עומד לכתיבה

אמר רבא, אם יש להקשות בדינים שרבא אמר
בשם רב נחמן, קשה לי על מה שאמר קנין בפני

שנים ואין צריך לומר כתובו. אם הוא אמר שאין צריך לומר כתובו, מפני שהוא
מדמה קנין למעשה בית דין, כדיינים שמוציאים מזה ונותנים לזה, יהיו צריכים
להיות שלשה¹⁶⁴ כמו בקיום שטרות. ואם מספיקים שנים משום שקנין אינו כמעשה
בית דין, מדוע אינו צריך לומר כתובו. הלא הוא חוב למקנה שמוציאים מרשותו,
ואין לכתבו בלא רשותו. ואחרי שרבא הסתפק בדבר פשט אותו, שלעולם קנין
אינו כמעשה בית דין, אלא עדות בלבד ולכן די בשנים. והטעם שאין צריך לומר
כתובו, מפני שסתם קנין עומד לכתיבה, שמאחר ועשו את מעשה הקניין בסודר
פני עדים שאין צריך למשוך אלא קנה מיד, מתכוין להקנותו בעין יפה, ומסתמא
רוצה שיכתבו לו¹⁶⁵.

אמרו רבה ורב יוסף, אין כותבים מודעא אלא על מי שלא מציית לדין, שאם הוא
מציית לבית דין יאמרו לו אינך אנוס, שאם היית אנוס מדוע לא תבעת אותו בבית
דין. אביי ורבא אמרו, כותבים מודעא אפילו עלי ועליך, שאנו מצייתים לדין
מפני שלפעמים בית הדין אינו מזומן מיד¹⁶⁶.

אמרו נהרדעי, כל מודעא שלא כתוב בה שהעדים ידעו שיש לו אונס גמור
ומכירים איזה אונס הוא, ורק כתוב בה סתם פלוני אמר לנו שנאנס, אינה מודעא.
שואלת הגמרא, באיזו מודעא מדובר, אם היא מודעא של גט ומתנה, הרי מה
שמודיע לעדים הוא רק 'גילוי מילתא בעלמא'¹⁶⁷ להודיע שלא נותן את הגט
והמתנה מדעתו, ואפילו שהעדים אינם יודעים מהו האונס הגט והמתנה בטלים.

164 אע"ג שהוא חוב למקנה לכתוב שטר וליפות זכותו של קונה העדים כותבים בלא רשותו כדן כל מעשה ב"ד,
שכח ב"ד יפה והפקירם הפקר לכתוב כל הנעשה בפניהם וא"כ יהיה צריך ג' כקיום שטרות. רשב"ם.

165 כמו שאמרו בפ' אע"פ אמר לעדים כתובו וחתומו והבו ליה קנו מיניה לא צריך המלך בו כשירצו לכתוב
את השטר שמה חזר, שסתם קנין לכתיבה עומד. אבל אם לא קנו ממנו יש מ"ד שצריך להמלך בו ואע"ג שציום
במפורש לכתוב לו. רשב"ם.

166 תוס' הקשו שמודעא של גיטין ומתנה היא גלוי מילתא שהרי בודאי הוא אנוס באיזה ענין שאין הוא יכול לבא
לבית דין. במכירה רבא אמר לא כתבינן מודעא אזביני. וא"ת שרבה ורב יוסף אינם סוברים כרבא היה לו להקשות
ולתרוץ זאת, כמו שהקשו על נהרדעי. ועוד שאביי ורבא עצמם אמרו אפי' עלי ועליך, ולא מדובר במודעא כמו
בפרדיסא שהרי פשוט שאפילו אם ציית דינא כותבים מודעא. תוס'.

167 הרבה בני אדם יוכלו לדעת את אונסו כיון שאינו מקבל ממון במתנה ובגט אם רצה ליתנה מדעתו למה למסור
מודעא, ואם לא למה לנתן גט ומתנה. אלא ודאי נאנס בגט ובמתנה זו, ואין צריך לפרש את אונסו. שאינו דומה
למכירה שצריך לפרש מפני שאפשר לומר שסתם מוכר מוכר שלא ברצונו אלא משום חסרון מעות. ומסר את
המודעא מפני שסבר שכשיהיו לו מעות יוציא את המודעא ויתבענו לדין והקרקע תחזור וישלם את המעות. אבל
אם נתן גט ומתנה ברצון בלא אונס למה כתב מודעא, לא יתן גט ולא יצטרך לכתוב מודעא. אלא ודאי הוא אנוס.
ולכן תקנו שלא יכתבו גט עד שהבעל יבטל את כל המודעות שמסר. ושנינו בפרק האומר משקלי עלי, א"כ נאמר
וכן אתה אומר בגיטין גט עד שהבעל יבטל אתו עד שיתן, ומדוע אמרו עד שיאמר רוצה אני אלא קמ"ל עד שיפרש שבטל
את המודעות. ודוקא מודעא שיש בה אונס אבל אם בלא אונס אמר גט שאעשה לא יהא גט אינו ביטול שכיון שלא
נאנס כלל אנן סהדי שגמר בלבו בשעת מעשה לעשותו גט גמור, ולא מועיל בו ביטול שקודם הכתיבה אלא א"כ
ביטלו אחר כתיבה. רשב"ם.

ואם היא מודעא על מכירה¹⁶⁸, הרי רבא אמר שלא כותבים מודעא על מכירה¹⁶⁹?

רבא מודה שכותבים מודעא על מכירה באונס גמור כמעשה בפרדס
מבארת הגמרא, שנהרדעי אמרו שהעדים צריכים לכתוב שהם יודעים באונסו במודעא על מכירה, ורבא מודה שכותבים מודעא היכן שהוא אנוס באונס גמור. כמו במעשה של הפרדס לקמן שמכר אותו מתוך הפחד שמפחידים אותו שיפסיד לגמרי את הפרדס, ואין בלבו למכור לגמרי אלא עד שינצל מן הפחד. וכמעשה בפרדס של אותו האיש שמשכן לחברו לשלש שנים. ואחרי שאכל את פירותיה שלש שני חזקה אמר לו אם תמכרנה לי מוטב ואם לא אכבוש את שטר המשכנתא ואומר שהיא לקוחה בידי. ועמד ומכר לו את השדה וכתב עליו מודעא. ובמקרה כזה שאם לא ימכור לו את השדה הוא מפסיד את הכל, רבא מודה שכותבים מודעא על מכירה¹⁷⁰.

רב יהודה א' לא גובים מתנה טמונה אמר רב יהודה, לא מגבים בשטר של 'מתנה טמורה', מתנה טמונה, שמא נתנה לאחר כבר או נתכוון לעשותה מודעא לחברתה. ואמר רב יוסף, שמתנה טמונה היא כשאמר לעדים לכו הטמינו עצמכם וכתבו לו. ויש אומרים, שכך אמר רב יוסף שמתנה טמונה היא כשלא ציום לכתוב בשווקים וברחובות לעין כל, אלא אמר להם סתם כתבו. וההבדל בין שתי הלשונות הוא, כשאמר להם כתבו סתם ולא אמר להם הטמינו, וגם לא ציום לכתוב בשווקים וברחובות. ללשון הראשון כשרה, וללשון האחרון פסולה, מפני שצריך לומר להם כתבו בשווקים וחתמוה בחוצות^{171 172}.

168 ואם במכר הרי רבא אמר לא כתבינן מודעא או ביני ואינה מודעא עד שיעידו העדים שמכירים באונסו משום שיתכן שלא נאנס אלא היום צריך מעות ולמחר יתחרט על המכירה כשיודמנו לו מעות ולפיכך מסר מודעא לבטל את מכירתו.

169 נראה שטעמו של רבא הוא משום שאמרו הלכה תליוה וזבין וזביניה וזביני ולא אמרו אלא בשדה סתם שכפאוהו למכור אחת משדותיו והוא בירר מעצמו אחת מהן ומכרה דלא הוי אונס אבל בשדה זו לא כו' ולכן לא כותבים מודעא שבשדה זו אינה מכירה ולא צריך מודעא, אלא יביא עדים שאנסוהו ותיבטל בלא שום מודעא. ובשדה סתם הרי היא מכירה ואין אונס בזה השדה שהרי מדעתו בירר ומכר אותו. ומודעא זו שיכתוב היא פסולה שמודעא בלא אונס אינה כלום. אבל רב הונא שאמר תליוה וזבין וזביניה וזביני מכשיר מודעא על מכירה, משום שאינו סובר סברא זו של רבא. רשב"ם.

170 ר"ח פירש את המעשה של פרדיסא שבעל הפרדס בא לעדים והודיעם דבר זה שהמחזיק רוצה לגזול ממנו את הפרדס בטענותיו. ואמר להם אני אתבענו לפניכם ושמעו שיטען שמכרתי לו. ואחר כך אמר לו בחשאי אמכרנו לך, ואמר לו כתוב לי שטר מכירה שלא בפני, כמו ששינוי כותבין שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו. והביאהו לי ואתן לך דמים, והלך וסיפר לעדים מה שאמר לו לכתוב לו שטר מכירה. וכן עשה וקודם שכתב ומסר את השטר מכירה אמר לעדים אתם שמעתם שהוא טען לקוחה היא בידי זה ג' שנים. ואני כתבתי לו שטר מכירה כמו שאמר שלא בפניו, ואקבל את הדמים. ואני מוסר לכם עכשיו מודעא שלא מכרתי את הפרדס ברצוני אלא משום שכפר במשכנתא. ואחר כך אתבענו לדין ואוציא מידו על ידי שיראה את שטר מכירה זה שמהיום, ואני אוציא את המודעא. רשב"ם.

171 ר"ח גרס דאמר להו לא תיתבו בשוקא ובברייתא וא"א לומר כן שלשני הלשונות משמע שסתמא כשרה.

172 איכא דאמרי אמר רב יוסף דלא אמר להו תיתבו כו'. לר"י קשה על גרסא זו מה השאלה מאי בינייהו הרי אמרו במפורש שחולקים בסתם ועוד שפוסקים הלכה שחוששים בסתמא, וא"כ איך מגבים את כל המתנות כיון שאינו אומר לעדים כתבו בשוקי ברייתא. ולפי שעתה נוהגים לכתוב בשטרי מתנה ואמר לנו מתנה זו כתובה בשוקא וחתמוה בברא, גם כשאמר להם בסתם דעתו לומר כמו שכותבים בשטרות. ובימי האמוראים לא היו נוהגים

אמר רבא, מתנתא טמונה היא מודעא לבטל שטר מתנה או מכירה גלויה וכשרה שנכתבה אחרי כן על שדה זו לאדם אחר. שלכך כתב את המתנה הטמונה, שהאחר לא יחזיק בשדה.

מכלל מה שא' אדם שהלך לקדש אשה כתב לה ואמר רב פפא, רבא לא אמר זאת את נכסיו וכתב אותם לבנו במתנה טמונה במפורש אלא הדבר נלמד מכלל דבר אחר שאמר. שהיה מעשה באיש אחד שהלך לקדש אשה, ואמרה לו אהיה לך לאשה רק אם תכתוב לי את כל נכסיך. והלך וכתב לה את כל נכסיו. ובנו בא לפני כתיבת השטר ושאלו מה יהיה עליו? ואמר לעדים לכו והטמנו במקום ששמו 'עבר ימינא' וכתבו לו את נכסי. ובאו לפני רבא ואמר להם, לא זה קנה ולא זה. מי שראה את המעשה סבר שהבן משום שהיא מתנה טמונה, והאשה לא קנתה משום שהמתנה הטמונה היא מודעא לבטל את מתנתה. ואין הדבר כך משום שמתנה טמונה אינה מועילה אפילו בתור מודעא. ושם מוכח שהוא כתב לה את נכסיו במתנה מחמת אונס, שלא היתה חפיצה בו אלא אם יכתוב לה, ולא גמר בלבו להקנות לה אלא עד שישאנה ויחזור בו. אבל כשאין במתנה השניה טענת אונס, הוא כתב לראשון במתנה טמונה, ולשני כתב במתנה כתקנה. מפני שהוא רוצה שהראשון לא יקנה והשני כן יקנה¹⁷³.

רב אשי א' חוששים בסתם למתנה הסתפקה הגמרא, מה הדין אם אמר להם בסתם טמונה והלכה שחוששים 'כתובו', ולא אמר להו תשבו בשווקים וברחובות, וגם לא אמר להם הטמינו עצמכם. האם היא מתנה טמונה? והספק על איזו לשון משתי הלשונות שהובאו לעיל בדברי רב יוסף, סומכים להלכה¹⁷⁴. רבינא אמר, אין חוששים למתנה טמונה, ורב אשי אמר, חוששים למתנה טמונה ולא מגבים בה, ואם גבו לא מחזירים¹⁷⁵. ולהלכה אומרת הגמרא, שחוששים למתנה טמונה, ולא מגבים בה¹⁷⁶.

לכתוב כך לכן היה צריך לומר להם בפירוש כתבו בשוקא כו'. ור"ח גרס דאמר להו לא תיתבו בשוקא ברא וקראו לזה סתמא מפני שאינו אומר להם להטמין עצמו והיינו סתם לא פרסם ולא הטמינם. אבל כתובו אינו נחשב סתמא וכשר לפר"ח. ומה שנהגו לכתוב מתנה זו כתובה בשוקא וחתמוה בברא אינו אלא לשופרא דשטרא.

173 ומכאן נלמד שמתנה טמונה אינה מודעא לחברתה אלא היכן שיש במתנה המאוחרת אונס מוכח, אבל בלא אונס הוא רוצה שהשני יקנה. רשב"ם.

174 ויש מפרשים שהספק הוא על מה שאמרנו שמתנה טמונה אינה מודעא לחברתה, האם סתמא היא מודעא. ולא נהירא כלל שלאותו לשון שאמרנו שסתמא פסולה ודאי שאינה מודעא לחברתה. רשב"ם.

175 ורב אשי אמר חיישינן, שהוא ספק ומעמידים את הקרקע היכן שהיא עומדת. רשב"ם.

176 ולכן צריך לכתוב בתוך השטר וכך אמר לנו כתובה בשוקא וחתמוה בברא ואע"ג שלא אמר אלא כתובה לו סתם שטר מתנה, מפני שאמר שיכתבו כמו שתקנו חכמים. רשב"ם.

